

TŘICETILETÁ VÁLKA

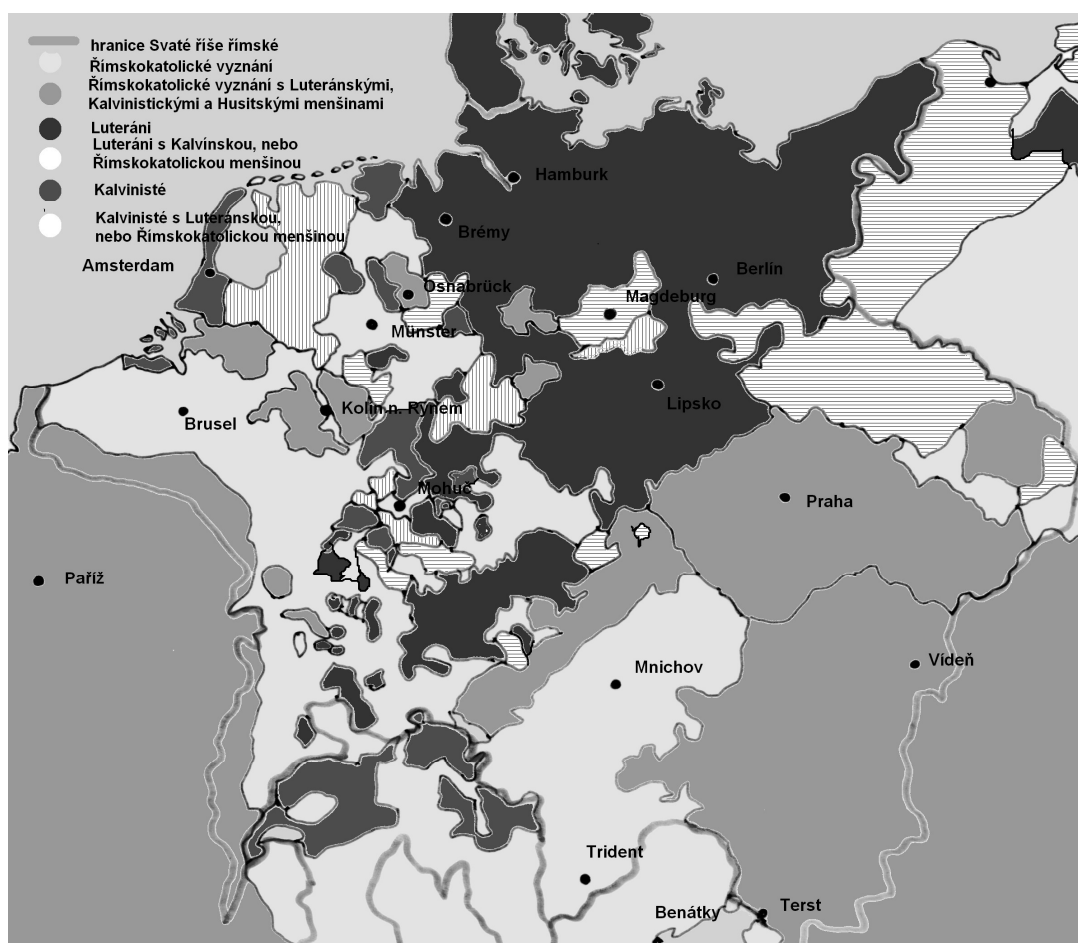
ÚLOHA 1: *Jaké jsou obvyklé důvody pro válku?*

Myslíte, že nějaký z vámi navržených důvodů byl podnětem pro Třicetiletou válku?

Co může způsobit, že se válka protáhne na několik let trvající konflikt?

Jaké prvky vývoje v šestnáctém století mohly přispět k rozpoutání Třicetileté války?

ÚLOHA 2: *Evropa 1618. Prostudujte si mapu a odpovězte na níže uvedené otázky.*

- *Které evropské země byly na počátku 17. století největšími velmocemi?*
- *Na čem byla založena jejich moc a bohatství?*
- *Který vládnoucí rod byl nejsilnější? Jakým problémům musel čelit ve svých zemích?*
- *Jakým způsobem se v minulosti řešily spory mezi různými vyznáními?*
- *Probíhal v roce 1618 nějaký válečný konflikt mezi evropskými zeměmi?*

Třicetiletá válka (1618-1648)

Tento dlouhý konflikt obvykle dělíme na čtyři období:

- **Českou a falckou válku (1618-1623)** někteří historici dělí tuto fázi na dvě samostatné etapy – českou a falckou
- **Dánskou válku (1625-1629)**
- **Švédskou válku (1630-1635)**
- **Švédsko-francouzskou válku (1635-1648)**

Česká a falcká válka (1618-1623)

ÚLOHA 3: *V čem spočívalo jádro sporů mezi českými stavy a habsburskými panovníky Rudolfem II. a Matyášem? Jak se řešily rostoucí spory v období let 1608-1618?*

České stavovské povstání

- březen 1618 – Praha, setkání českých nekatolických stavů, protest proti porušování ⇒ král **Matyáš** zakázal další setkání nekatolických stavů
- 21. května 1618 – sněm nekatolických stavů v Praze
Hlavní představitelé: **Václav Vilém z Roupova, Jindřich Matyáš Thurn, Albrecht Jan Smiřický, Václav Budovec z Budova, Jáchym Ondřej Šlik**
- 23. května 1618 – **Defenestrace** místodržících (**Jaroslav Bořita z Martinic, Vilém Slavata**) a písaře Fabricia, všichni přežili

ÚLOHA 4: *Defenestrace byla jasnou manifestací rozchodu českých stavovských předáků s habsburskou vládou, i když Matyáše stále uznávali jako krále. Pokus se navrhnout jaký systém vlády vzbouřenci vytvořili jako náhradu místodržitelství.*

K českému povstání se připojilo pouze **Slezsko a Horní a Dolní Lužice**, **Morava** zůstala neutrální.

Vše se změnilo po smrti krále Matyáše roku 1619. Vzbouřenci odmítli uznat jako Matyášova nástupce **Štýrského**. Morava (pod vedením Ladislava Veleny ze Žerotína) a Uhry (vedené Gaborem Bethlenem) se připojily k povstání a propukla skutečná válka.

Představitelé **Čech, Moravy, Slezska a Lužice** vyhlásili stavovskou **Konfederaci** a přijali ústavu umožňující svobodnou volbu krále.

Nově zvoleným českým králem se stal (1619-1620)

ÚLOHA 5: *Proč české stavy vybraly právě Fridricha? Jaké výhody to mohlo Čechům přinést?*

Válka byla dlouho nerozhodná. České stavovské vojsko však bylo nakonec drtivě poraženo v jediné rozhodující velké bitvě, která trvala pouze něco přes dvě hodiny, 8. listopadu **1620** na Fridrich uprchl ze země stejně jako většina vůdců povstání a Habsburkové se opět ujali vlády. Válka pak dál pokračovala v rýnské falci a proti několika posádkám držícím se na našem území. Tato fáze války skončila jednoznačným vítězstvím Habsburků.

Kdo proti komu bojoval v první fázi války?

Habsburkové (**Ferdinand II.**) + španělská armáda a finance

..... **Bavorský + Katolická liga**

Císařští generálové **Buquoy, Tilly**

21. června 1621 **poprava 27 českých pánů** (3 páni, 7 rytířů, 17 měšťanů)

České stavy

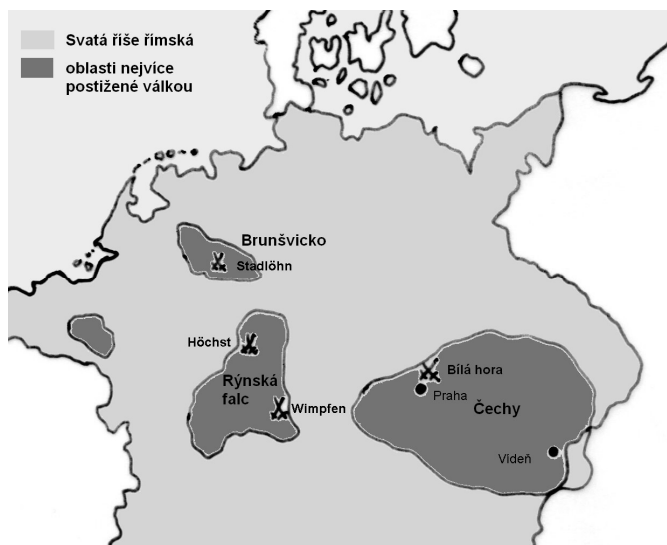
Fridrich Falcký

Jistá anglická a holandská finanční podpora

Generálové **Mansfeld, Thurn, Kristián z Anhaltu**

ÚLOHA 6: Zjistěte kdo ze známých nebo zajímavých osobností byl mezi oněmi 27 pány. Co se stalo s jejich hlavami?

Po porážce povstání následovala represe a konfiskace majetku šlechty, která odešla do emigrace.

1622 finanční konsorcium (Karel z Lichtenštejna, Albrecht z Valdštejna, Jan de Witte) si pronajalo právo na ražbu mince – razili mince se sníženým obsahem stříbra a přivedli království ke státnímu bankrotu roku 1623. Pro členy konsorcia to však znamenalo zisk neuvěřitelného bohatství, obzvláště pro Lichtenštejna a Valdštejna.

1627 Obnovené zřízení zemské – vydáno pro Zemi koruny české. Zavedlo tři důležité změny:

- Titul českého krále se stal dědičným pro Habsburky
- Katolicismus byl jediným povoleným vyznáním
- Němčina byla jako úřední jazyk zrovnoprávněna s češtinou

Toto nové zřízení způsobilo druhou vlnu emigrace z českých zemí.

ÚLOHA 7: Dokážete vyjmenovat některé slavné české emigranty tohoto období?

Dánská válka (1625-1629)

ÚLOHA 8: Z jakého důvodu se Dánové přidali do války proti Habsburkům? Zvažte politické a náboženské motivy. Byly ještě jiné země, které chtěly oslabit habsburskou moc?

1625 Hágská koalice proti Habsburkům (**Dánsko, Nizozemí, Sasko**, podpora Francie a Anglie, sympatie Uher (Bethlen) a Osmanské říše)

Hlavní osobnosti:

Kristián IV. král Dánský

generál **Mansfeld**, Kristián z Brunšviku

Tilly

Valdštejn

Albrecht z Valdštejna (1583-1635)

- Původem z chudého rodu
- Vzdělání získal v bratrské škole
- Kvůli výhodnému sňatku přešel ke katolictví
- Vyženil poměrně velké panství (Vsetín, Lukov)
- Nesmírně zbohatl díky konfiskacím, finančním machinacím po Bílé hoře
- Postavil, vyzbrojil a zaplatil dobře vycvičené a disciplinované vojsko, které nabídl do císařských služeb
- 1624 byl jmenován vrchním velitelem armády

významné bitvy:

1626 Desava, Valdštejn porazil Mansfelda

1626 Lütter, Tilly porazil Kristiána IV.

Valdštejn a Tilly postupovali dál na sever a napadli Dánsko

1629 Lübecký mír Kristián IV. Vládl dál v Dánsku, ale musel se vzdát všech nároků na severní území říše

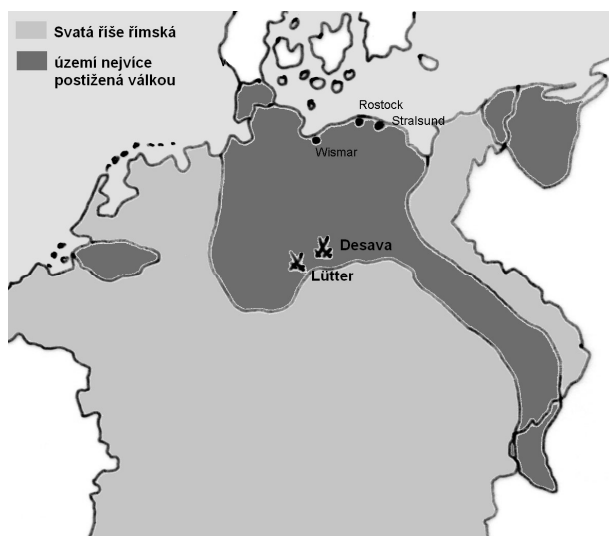
Úplné vítězství – vrchol moci **Ferdinanda II.**

Valdštejn se stal vévodou Meklenburským, admirálem císařské flotily a pánem Baltu a Atlantiku

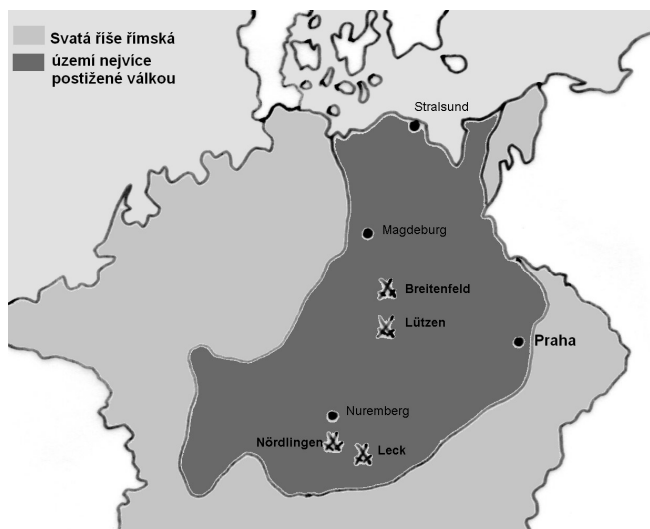
Ferdinand II. Vydal **Restituční Edikt (1629)**, Protestantům bylo přikázáno vrátit veškerá území a majetky získané na katolících od roku 1555 (9 biskupství, přes 500 klášterů a téměř 1000 kostelů)

Tento edikt narazil na silný odpor, i Valdštejn odmítl použít armádu k jeho prosazení.

1630 říšský sněm v Řezně, odmítl poslat podporu španělským Habsburkům v boji proti Nizozemí a v severní Itálii. Rovněž přiměl Ferdinanda k odvolání Valdštejna, neboť se říšští šlechtici obávali jeho stále rostoucí moci.

Švédská válka (1630-1635)

červenec 1630 švédský král **Gustav Adolf** se svou armádou ovládl Pomořany

ÚLOHA 9: Proč měli Švédové zájem přidat se do války proti Habsburkům. Zvažte politické a náboženské motivy.

Nová koalice proti Habsburkům: **Švédsko, Nizozemí, Sasko (Jan Jiří)**

1631 bitva u **Breitenfeldu**, švédské vítězství

1632 Saská vojska napadla Čechy, ovládla Prahu, někteří emigranti se s nimi vrátili do vlasti

1632 bitva na **Lechu**, Švédové porazili Tillyho, obsadili Bavorsko

Ferdinand znovu jmenoval **Valdštejna** vrchním velitelem armády, tentokrát však s daleko silnějším postavením. Císař platil veškeré výdaje na armádu a Valdštejn navíc získal právo jednat o míru.

květen 1642 Valdštejn osvobodil Prahu

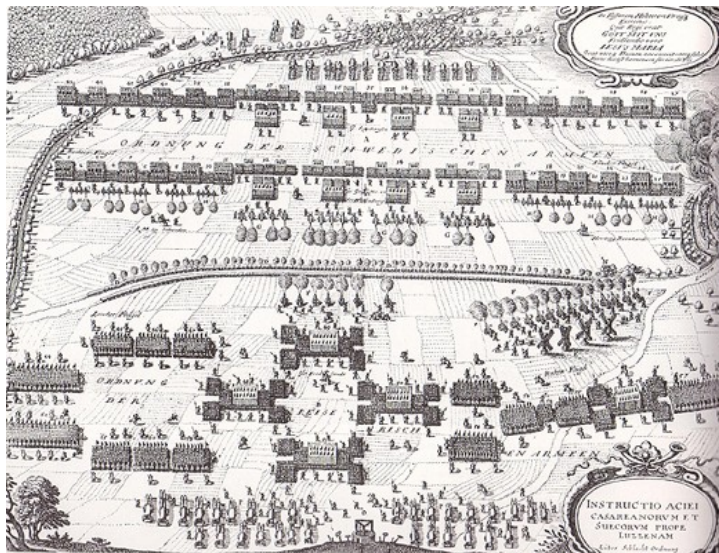
listopad 1632 bitva u, nerozhodná, Švédové blížie vítězství, ale král **Gustav Adolf** padl spolu s dalšími 15 000 vojáky. Valdštejn měl podobně vysoké ztráty a byl přinucen ustoupit.

Valdštejn pak dál pokračoval ve vojenských operacích a připravoval jednání o míru se Švédy. Tím proti sobě postavil německé katolické pány, kteří se opět obávali jeho moci, ztratil přízeň císaře a nakonec byl roku **1634 zavražděn v** důstojníky své armády.

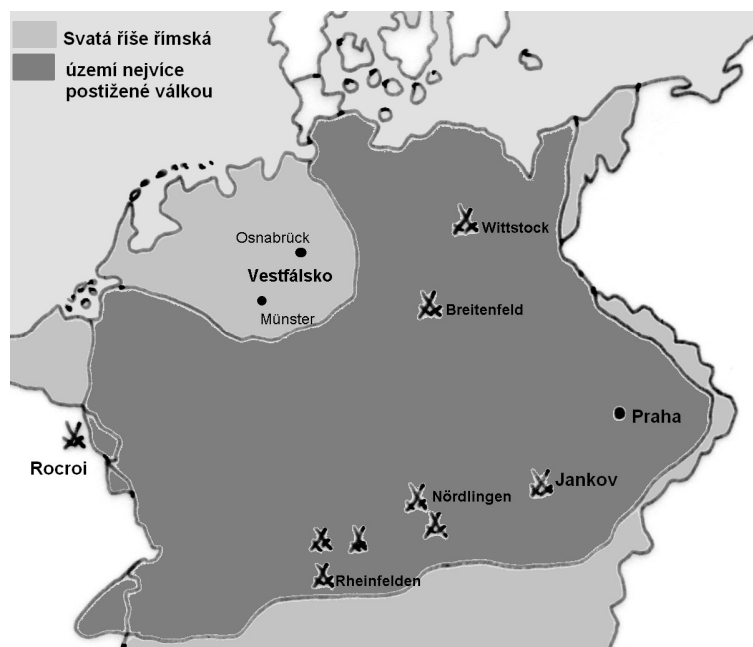
1634 bitva u **Nördlingenu**, švédové poraženi císařskou armádou.

1635 Pražský mír, platnost Restitučního ediktu pozastavena, Sasko získalo **Horní a Dolní Lužici**, nově stanovený rok k návratu majetku katolíků 1627. Co bylo v tom roce katolické, mělo se vrátit katolíkům.

ÚLOHA 10: Srovnajte tyto podmínky s podmínkami Lübeckého míru 1629.

Švédsko-francouzská válka (1635-1648)

ÚLOHA 11: Proč se do války zapojila Francie? Hrály ještě pořád svou roli náboženské důvody pro válku?

Poslední fáze války se odehrávala na největším území, byla nejdelší a přinesla největší zkázu. Armády procházely Evropou a přinášely zkázu a utrpení místnímu obyvatelstvu. Pro obyčejné lidi nebyl velký rozdíl, jestli jejich vesnicí protáhlo vlastní, nebo nepřátelské vojsko. Obě loupila a plnila.

ÚLOHA 12: Přečtěte si ukázky dobových textů, které vám zapůjčí vyučující a srovnajte brutalitu vojáků s brutalitou sedláků.

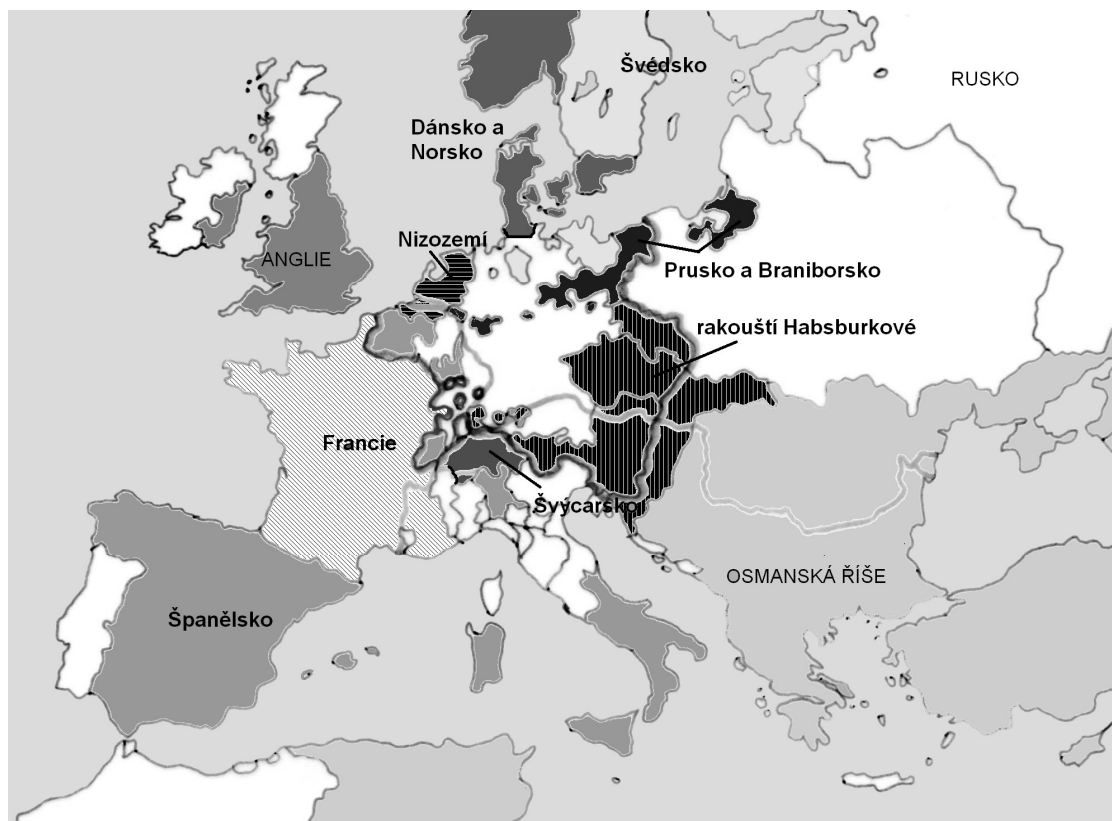
Švédské armády opět pochodovaly Evropou a porazily císařská vojska v několika velkých bitvách (např. 1636 Wittstock, 1642 Breitenfeld, 1645 Jankov a Nördlingen)

Pro české země a obzvláště Moravu, byla nejdůležitější tažení švédského generála **Lenarta** V roce 1642 dobyl **Olomouc**, ale následující rok nedokázal ovládnout **Brno**. Od té doby se Brno stalo jediným hlavním městem Moravy. V roce 1648 švédská vojska dobyla Pražský hrad - ale ne Staré Město – vyplenila hrad a odvezla s sebou umělecká díla slavné sbírky Rudolfa II. Švédská vojska zůstala na našem území (i v Olomouci) až do roku 1650.

Vestfálský mír 1648

Mírová jednání se týkala hlavně rakouských Habsburků. Válka mezi Francií a Španělskem trvala až do roku 1659. Nebyla podepsána jedna celková, ale tři jednotlivé smlouvy.

- **Münster** – mírová smlouva mezi Španělskem a Nizozemím
- **Osnabrück** – mírová smlouva mezi Švédskem a císařem
- **Münster** – mírová smlouva mezi císařem a Francií

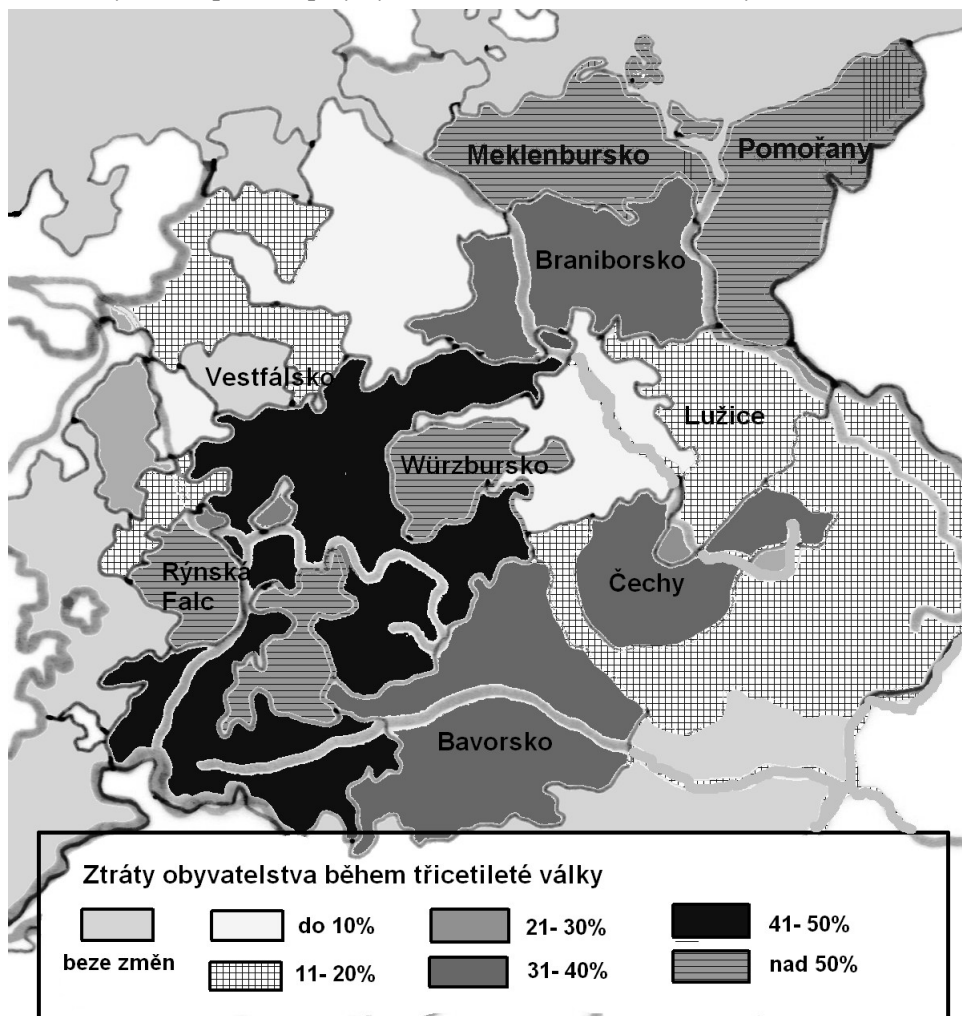

Hlavní body mírových smluv:

- Španělsko uznalo nezávislost Spojených provincií (Nizozemí)
- Francie získala Alsasko a mnoho dalších měst a pevností říše (nejznámější Verdun)
- Švédsko získalo Západní Pomořany, Štětín a Brémské biskupství
- Bavorsko získalo Horní Falc a titul kurfiřta (místo landkraběte rýnského)
- Braniborsko získalo Východní Pomořany a většinu Magdeburgska
- Byla uznána nezávislost Švýcarska
- Nové datum pro vypořádání církevního majetku byl rok 1624

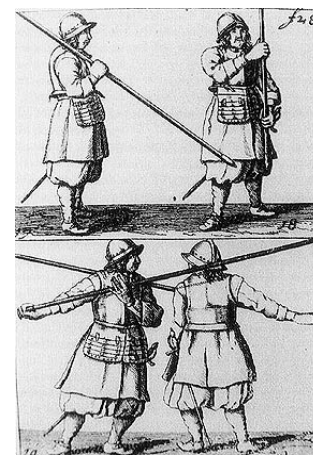
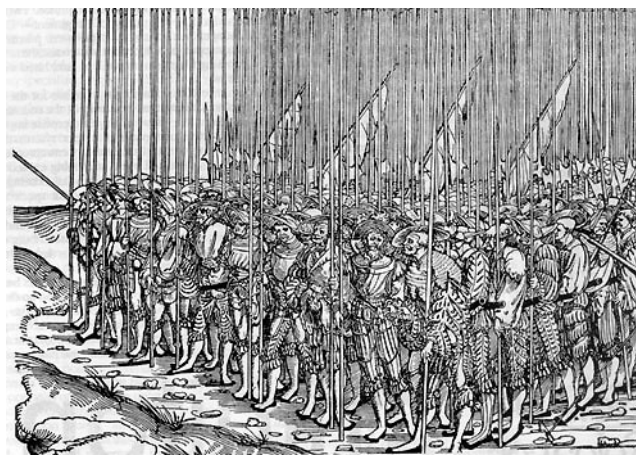
Francie a Švédsko se staly důležitými evropskými mocnostmi. Španělsko ztratilo postavení nejsilnějšího království. Rakouští Habsburkové byli oslabeni v říši, ale upevnili své postavení v korunních zemích.

ÚLOHA 13: *Pokuste se vysvětlit, proč utrpěly vyznačené oblasti tak velké ztráty.*

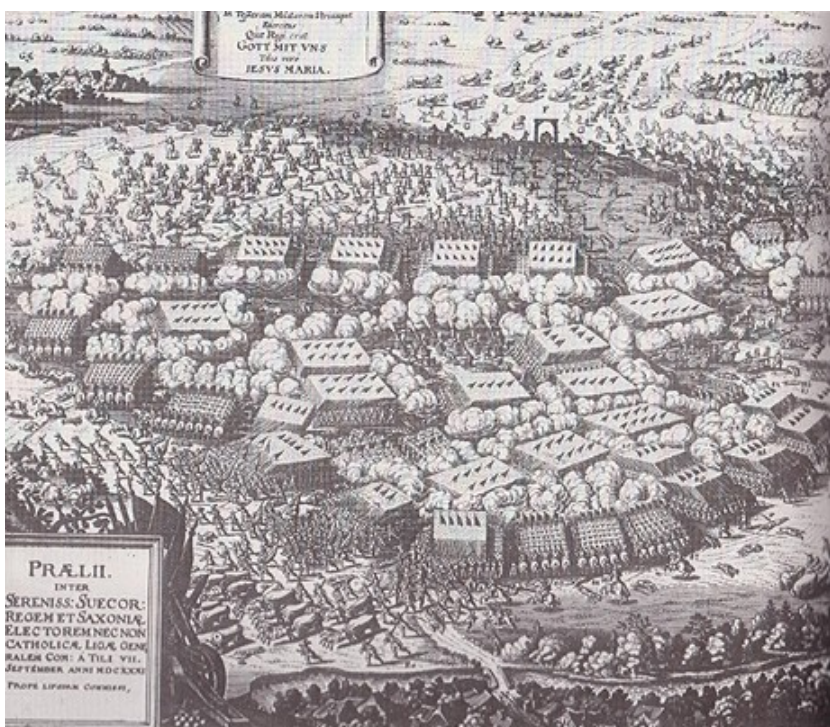

Armády, výcvik, strategie

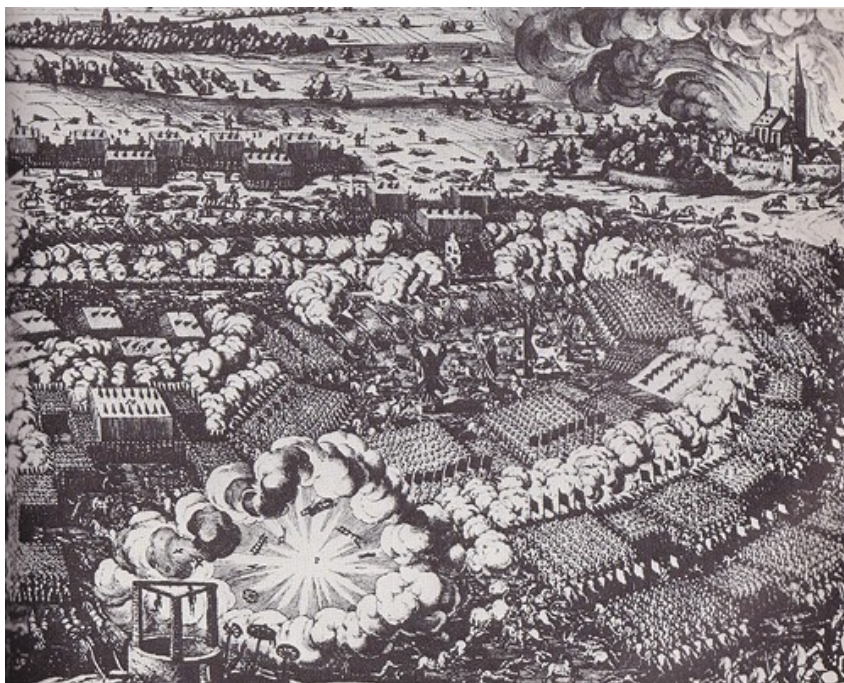
ÚLOHA 14: *Projděte si následující obrázky a s pomocí učitele zjistěte, jak vypadala vojska a jejich taktika za Třicetileté války.*

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bitva u Breitenfeldu

Bitva u Lützenu

